

Poslání Michaelovo

Desátá přednáška

Dornach, 13.prosince 1919

GA 194

Rudolf Steiner

Stavební sloh jako otisk vývoje lidstva: řecký chrám, gotický dóm, grálský chrám, domášská stavba.

Včera jsem mluvil o vztahu anthroposoficky orientované duchovní vědy k tvarům naší stavby. Zvláště jsem chtěl poukázat na to, že vztahy této budovy k naší duchovní vědě nejsou zevní, nýbrž že duch, vládnuocí v naší duchovní vědě, jaksi pronikl do těchto tvarů. A zvláště je nutno zdůraznit, že se může jistou měrou tvrdit, že skutečné, citové chápání těchto tvarů znamená vyčtení vnitřního smyslu v našem hnutí. Dnes bych se chtěl ještě zmínit o několika věcech, které se týkají stavby a nato pak bych dnes nebo zítra navázal některé důležité věci z anthroposofie.

Při pohledu na stavbu jste si všimli, že půdorys tvoří dva do sebe zasahující kruhy, jeden větší a jeden menší; takže půdorys mohl bych schematicky nakreslit takto:

Celá stavba je orientována z východu na západ. Viděli jste nyní, že tato přímká z východu na západ je jedinou symetrickou osou, takže tedy všechno je symetricky orientováno na této ose.

Ostatně nemáme zde co činit s pouhým mechanickým opakováním tvarů, jak se s ním shledáváme ve stavebním umění jinde, třeba se stejnými hlavicemi a podobně, nýbrž jak jsem již včera uvedl, máme co činit s vývojem tvarů, kde pozdější tvary vzcházejí z tvarů dřívějších.

Po levé a po pravé straně spatříte po sedmi sloupech, uzavírající zevní ochoz. A již včera jsem uvedl, že těchto sedm sloupů má hlavice a podstavce a nad sebou odpovídající architravy, které v pokračující evoluci vyvíjejí své tvary. Necháte-li na sebe působit tento půdorys, pak budete mít v těchto dvou do sebe zasahujících kruzích něco - musíte to pojímat na základě pocitů - co poukazuje na vývoj lidstva. Již včera jsem řekl, že přibližně uprostřed 15. století došlo ve vývoji lidstva k velmi významnému mezníku. Co se ve škole a zevně nazývá „dějinami“, to je přece jen fable convenue; neboť zaznamenávají zevní skutečnosti tak, že budí zdání, jako by to vypadalo s lidmi již v 8., 9. století v podstatě stejně jako ve století 19., nebo 19. Novější pisatelé dějin přišli již dokonce na to, na příklad Lamprecht, že je to nesmysl, že ve skutečnosti byla duševní rozpoložení, duševní nálada lidí zcela jiná před a po udané době. A v přítomné době nacházíme se ve vývoji, jemuž porozumíme jen tehdy, uvědomíme-li si, že se vyvíjíme se svými zvláštními duševními silami vstříc budoucnosti a že ony duševní síly, které prodělaly svůj vývoj až k oněm silám 15. století, sice ještě nyní, dalo by se říci - v lidských duších straší, doznívají, - že však přináležejí k tomu, co zaniká, co je odsouzeno vypadnout z evoluce lidstva. Je nutno uvědomit si tento důležitý obrat ve vývoji lidstva, máme-li se vůbec stát schopni hovořit o záležitostech lidstva v přítomnosti a v nejbližší budoucnosti.

Takové věci se jeví zvláště tam, kde lidé chtějí závažně poukazovat na to, co cítí, co pociťují. Stačí, vzpomeneme-li si pouze na jedno ve vývoji stavebního umění, co jsme zde již uvedli, na co však chci dnes znova poukázat, abych na příkladu ukázal, jak vývoj lidstva pokračuje.

Všimněte si tvarů řeckého chrámu! Jak můžeme pochopit tvary řeckého chrámu? Pochopíme je teprve tehdy, je-li nám jasné, že celá myšlenka stavby tohoto řeckého chrámu je zaměřena k tomu, učinit chrám příbytkem boha nebo bohyně, kteří se uvnitř nacházeli v podobě sochy. Veškeré tvary řeckého chrámu byly by nesmyslem, kdyby nebyly pojímány jakožto obal, příbytek boha nebo bohyně, stojících uvnitř.

Postoupíme-li od tvarů řeckého chrámu k následujícím, opět významným tvarům stavby, dospějeme ke gotickému dómu. Vstoupí-li někdo do gotického dómu a má pocit, že v tomto gotickém dómu je něco uzavřeného, dokončeného, pak tvarům gotické stavby nerozumí; právě tak jako nerozumí tvarům řeckého chrámu ten, kdo na něj dovede pohlížet i tak, že v něm nestojí obraz boha. Řecký chrám bez obrazu božstva ... stačí, jestliže si jej uvnitř pouze představíme, chceme-li však tvaru porozumět, musíme si jej tam představit -

řecký chrám bez obrazu božstva je nemožné pro pocitové chápání. Prázdný gotický dóm je také nemožností pro člověka, který opravdu něco takového pocituje. Gotický dóm je hotov teprve tehdy, je-li v něm shromážděna obec, je-li naplněn lidmi, a vlastně jen tehdy, je-li naplněn lidmi a promlouvá-li se k lidem, takže duch slova vládne nad obcí nebo v srdcích obce. Potom je gotický dóm hotový. K tomu však přináleží obec, jinak nelze tvary pochopit.

Co je to vlastně za evoluci od řeckého chrámu až ke gotickému dómu, - neboť všechno ostatní jsou v základu vzato mezitvary, nechť si o tom mylné dějiny říkají cokoli - co je to vlastně za evoluci? Pohlédneme-li na řeckou kulturu, tento květ 4. poatlantského období, musíme říci: v řeckém vědomí žilo ještě něco z pobytu božsky-duchovních mocností mezi lidmi, jenže lidé byli vedeni ku stavbě příbytků svým bohům, které si mohli zpřítomnit jen prostřednictvím obrazů. Řecký chrám byl příbytkem boha nebo bohyně, o nichž se vědělo: pohybují se mezi lidmi. Bez tohoto vědomí přítomnosti božsky-duchovních mocností je postavení řeckého chrámu do řecké kultury nemyslitelné.

Postoupíme-li nyní dále od květu řecké kultury ke sklonku této kultury na konci 4. poatlantského období, tedy kolem 8., 9., 10. století po Kristu, dospějeme k tvarům gotického stavebního umění, jichž si pro sebe vyžaduje obec. Všechno odpovídá pocitovému životu lidí tehdejší doby. Duševní nálada lidí této doby byla přirozeně jiná než v době plného rozkvětu řeckého myšlení. Nebylo zde vědomí o bezprostřední přítomnosti božsky-duchovních mocností; božsky-duchovní bytosti byly přeloženy na onen svět. Pozemská říše byla mnohonásobně obžalována jakožto říše, která odpadla od božsky-duchovních mocností. Na hmotné se pohlíželo jako na něco, čemu je nutno se vyhýbat, od čeho je nutno odvracet zrak a obracet jej k duchovním mocnostem. A jeden člověk hledal ve spojení s jinými v obci - do jisté míry vyhledáváje skupinového ducha lidstva - vládu duchovna, která tím také nabyla charakteru čehosi abstraktního: proto také tvary gotiky působí abstraktně-matematickým dojmem oproti více dynamicky působícím tvarům řeckého stavebního umění, které v sobě mají něco z udílení příbytku bohu nebo bohyni. V gotických tvarech všechno směřuje vzhůru, všechno poukazuje na to, že po čem duše žízni, je nutno hledat v duchovních dálavách. Pro Řeka byl jeho bůh a jeho bohyně zde; svým duchovním uchem do jisté míry naslouchal jejich šepotu. V době gotiky mohla toužící duše tušit božské jen ve tvarech, směřujících vzhůru.

Se vztahem ku své duševní náladě stalo se lidstvo toužícím, stavělo na tužbách, stavělo na hledání, domnívalo se být v tomto hledání šťastnější

spojením v obci, vždy však bylo přesvědčeno, že co je nutno uznávat jakožto božsky-duchovní, není něco, co bezprostředně vládne mezi lidmi, nýbrž co se skrývá v tajuplných hlubinách. Mělo-li se vyjádřit, oč se zde toužebně usilovalo, co se toužebně hledalo, co se dalo vyjádřit jedině tak, že se to uvedlo ve spojení s něčím tajuplným. Výrazem doby celé této duševní nálady lidí je chrám nebo dóm. mohli bychom také říci - který je ve svém vlastním, typickém tvaru dómem gotickým. Posuneme-li však opět to, po čem se toužilo jako po nejvš tajemném, do duchovního zorného pole, muselo se právě v době, v níž se usilovalo pozvednout se z pozemského k duchovnímu, přejít od pouhé gotiky k něčemu jinému, co, řekl bych, nyní nespojovalo fyzickou obec, nýbrž co nechalo celého spolu usilujícího ducha lidstva - nebo spolu usilující duševní duchy lidstva - směřovat k ústřednímu bodu, k tajemnému ústřednímu bodu.

Představíte-li si nyní veškeré lidské duše, proudící ze všech pozemských světových stran, pak máte jistou měrou lidstvo celé země sjednoceno na této zemi jakoby ve velkém dómu, který ovšem nebyl představován goticky, přesto že měl mít stejný smysl jako gotický dóm. Ve středověku se takové věci navazovaly na bibli - a když si představíte, že 72 učedníků (není nutno myslet na fyzické dějiny, nýbrž na duchovní prvek, který v těchto dobách veskrze pretkával fyzické nazírání světa) - jestliže si představíte, jak se myslelo dle ducha doby, že 72 Kristových učedníků se rozešlo do všech světových stran a do duší zaselí ducha, který měl vproudit do Kristova mystéria: pak máte ve všem, co opět proudilo nazpět z těch, do jejichž duší učedníci vnesli Kristova ducha, v paprscích, přicházejících ze všech těchto duší ze všech světových stran, to, co si člověk na začátku středověku představoval nejjobsáhlejším, nejniternějším způsobem jakožto tíhnoucí k tajemství. Nemusím snad kreslit všech 72, mohu to však naznačit. (Viz kresbu.) Naznačuji pouze, myslete si ale, že toto by bylo 72 šípek. Z těchto 72 šípek vycházely by tedy paprsky, tíhnoucí z veškerého lidstva k tajemství Krista. Celek obklopte jakkoli uzpůsobenou ... ne gotickou, - řekl jsem však, proč se nesetrvalo přísně u gotiky, - obklopte jej stěnou o kruhovém půdoryse a zde si myslete 72 šípek; měli byste dóm, obepínající jistou měrou celé lidstvo. Představíte-li si jej také orientovaný od východu k západu, pak v něm přirozeně pocítíte zcela jiný půdorys než u naší stavby, složený ze dvou kruhových částí ... pocit vůči tomuto půdorysu musí být zcela jiný, a pokusil jsem se popsat vám tento pocit náčrtem: bylo by pak nutno představit si, že hlavní orientační linie takové stavby, postavené dle tohoto půdorysu, mají tvar kříže a že hlavní chodby by byly uspořádány v tomto tvaru kříže.

Takto si ovšem představoval středověký člověk svůj ideální dóm. Byl-li by zde východ a zde západ - měli bychom zde sever a zde jih. A pak by byly na severu, jihu a západě tři brány, zde na východě by byl jaksi boční oltář a u každé šipky by byl oltář; kde se však ramena kříže protínají, tam by musel stát chrám chrámu, dóm dómu: zde by byl jaksi shrnut celek, v malém opakování celku. V moderní abstraktní mluvě bychom řekli: zde by byl svatostánek, ale ve tvaru celku.

Představte si sloh, který se teprve blíží vlastní gotice, který ještě obsahuje různé románské tvary, má ale naprosto organizaci, jak jsem vám ji zde naznačil: tím jsem udělal náčrt grálského chrámu, jak si jej představoval středověký člověk, onoho grálského chrámu, jenž byl jaksi ideálem stavebnictví v době, která se blížila konci 4. poatlantského období. Dóm, v němž se soustřeďovaly tužby všeho lidstva, zaměřeného ke Kristu ... tak jako v jednotlivém dómu se soustřeďovaly tužby členů obce a jak v řeckém chrámu cítili se spojení lidé, i když nebyli uvnitř ... neboť řecký chrám vyžaduje pouze, aby uvnitř byl bůh nebo bohyně, ne ostatní lidé, - jako tedy cítili se spojení řeckí lidé nějakého území svým chrámem se svým bohem nebo svojí bohyní. Má-li se hovořit přiměřeně věci, dá se říci: hovořil-li Řek o svém poměru k chrámu, líčil věc asi takto: Tak jako říkal o kterémkoli pozemském člověku, třeba o Periklovy: Perikles bydlí v tomto domě ... nevyjadřuje tato věta: Perikles bydlí v tomto domě! ..., že člověk, který to vyslovuje, má k tomuto domu nějaký vlastnický nebo jiný vztah, přece ale pocituje způsob, jak je s Periklem spojen, řekne-li: Perikles bydlí v tomto domě! S přesně tímž odstínem pocitu vyslovil by Řek svůj poměr k tomu, co se dalo vyčíst ze stavebního slohu - vyjádřil by tím: Athéna přebývá v tomto domě, to je obydlí bohyně ... nebo: Apollo přebývá v tomto domě!

Středověká obec, která měla dóm, toto říci nemohla, neboť to nebyl dům, v němž přebývala božsky-duchovní bytost; byl to dům, který v každém jednotlivém tvaru vyjadřoval místo pro shromažďování, když se duše naladila k tajemně-božskému. Proto byl, řekl bych, v pra-chrámu z konce 4. poatlantského období - uprostřed - chrám chrámu, dóm dómu a o celku dalo se říci: Jestliže sem vstoupíme, můžeme se uvnitř pozvednout k tajemství vesmíru! - Do dómu se muselo vejít. O řeckém chrámu stačilo pouze říci: to je dům Apollonův, to je dům bohyně Pallas. A střed tohoto pra-chrámu, kde se protínají ramena kříže, střed ukrýval svátý Grál, zde byl uložen.

Vidíte, takto musíme sledovat náladu, která charakterizuje jednotlivá dějinná údobí, jinak nepoznáme to, co se vlastně stalo. A bez takové úvahy především nepoznáme, jaké duševní síly se opět usazují v naší době.

Tedy řecký chrám obepínal boha nebo bohyni, o nichž se vědělo : jsou přítomni mezi lidmi. Středověký člověk to však necítil: cítil do jisté míry svět Bohem opuštěný, božsky opuštěný. Cítil touhu najít cestu k bohům nebo k bohu.

Dnes zajisté stojíme teprve na začátku, neboť od velkého obratu uprostřed 15. století uplynulo teprve několik století. Většina lidí sotva vidí, co zde nachází, ale něco nachází, dochází ke změně v duších lidí. A co musí opět vproudit v tvarech, v nichž se ztělesňuje vědomí doby, to musí také být opět jiné. Tyto věci se ovšem nedají chápat rozumem, intelektem; tyto věci dají se pouze pocítovat, cítit, umělecky nazírat. A kdo je chce vložit do abstraktních pojmů, ten jim vlastně nerozumí. Avšak na tyto věci dá se přece poukázat nejrůznějším způsobem. Musí se tedy říci: Rek jistou měrou cítil boha nebo bohyni jako své současníky, jako své spoluobyvatele. Středověký člověk měl dóm, který nesloužil Bohu za obydlí, který' však měl být jaksi vstupní branou k cestě, vedoucí k božskému. Lidé se v domě shromažďovali a hledali jistou měrou ze skupinové duše lidstva. Je charakteristické, že celé toto středověké lidstvo mělo něco, co se dá pochopit jen z prvku skupinově duševního. Jednotlivý, individuální člověk nepřicházel až do středu 15. století v úvahu tolik, jako od oné doby. Od oné doby je v člověku nejpodstatnější: úsilí, být individualitou, úsilí, shrnout individuální síly osobnosti, najít do jisté míry střed v sobě samém.

Nedá se také pochopit, co vystupuje v nejrůznějších sociálních požadavcích naší doby, neví-li se o vládě individuálně-duchového prvku v každém jednotlivém člověku, o tomto úsilí každého jednotlivého člověka stát na základě své podstaty.

Tím ale bude pro člověka něco velmi důležité v této době, která začala uprostřed 15.století a skončí teprve kolem 3 tisíciletí; nastává tím něco pro tuto dobu velmi důležitého. Neboť hleďte, vyjádříme-li něco neurčitého, musíme-li říci: každý člověk usiluje o svoji zvláštní individualitu. Skupinový duch, i když obsahuje menší skupiny, je něco mnohem hmatatelnějšího než oč usiluje každý jednotlivý člověk z prazdroje své individuality. Proto je pro člověka novější doby obzvlášť důležité chápat to, co se dá nazvat hledáním rovnováhy mezi protilehlými póly.

Jeden pól usiluje do jisté míry dostat se nad hlavu. Všechno, co činí z člověka blouznivce, fantasu, co ho naplňuje neurčitými mystickými hnutími za

nějakým neurčitým nekonečnem, dokonce co ho naplňuje, je-li pantheistou nebo theistou nebo něčím podobným, což se dnes tak často vyskytuje, to je jeden pól. Druhým pólem je střízlivost, suchost - triviálně řečeno, ne však neskutečně vzhledem k duchu doby - opravdu ne neskutečně - pól šosáctví, pól měšťáctví, pól, který nás stahuje k zemi do materialismu. Tyto dva póly sil jsou v člověku a mezi nimi stojí lidská bytost, má najít rovnováhu. Kolika způsoby dá se rovnováha hledat? Opět si to můžeme představit pomocí obrazu váhy (viz kresbu). Kolika způsoby dá se hledat rovnováha mezi dvěma póly, táhnoucími protilehlými směry? Je-li na této misce 50g nebo 50kg a zde také, pak je rovnováha. Je-li však zde na jedné misce 1kg a zde na druhé misce také 1kg, tak je také rovnováha, a je-li zde 1000 a zde 1000, je také rovnováha! Rovnováhu můžete hledat nekonečnou řadou způsobu. Odpovídá to nekonečné řadě způsobů být individuálním člověkem. Proto je pro současného člověka tak důležité poznat, že jeho podstata spočívá v úsilí o rovnováhu mezi protilehlými póly. A ono neurčité v hledání rovnováhy je právě ono neurčité, o němž jsem předtím hovořil.

Bude tedy hledání současného člověka jen tehdy správné, opře-li se tímto hledáním o úsilí o rovnováhu.

Jak bylo pro Řeka důležité cítit: v obecnosti, k níž přináležím, vládne Pallas, vládne Apollo, toto je dům Pallady, toto je dům Apollonův, - jako bylo pro středověkého člověka důležité vědět: existuje místo pro shromažďování, které něco skrývá - ať již relikvie nějakého světce, nebo svátý Grál samotný, - existuje místo pro shromažďování, v němž mohou při shromáždění proudit duševní tužby po onom neurčitém tajemném ... tak pro moderního člověka je důležité vyvinout pocit pro to, čím je jakožto individuální člověk: že jakožto individuální člověk je člověkem, hledajícím rovnováhu mezi dvěma protilehlými, dvěma polárními silami. Duševně by se to mohlo vyjádřit: na jedné straně vládne to, čím se člověk chce dostat jistou měrou nad svoji hlavu, ono blouznivé, fantastické, to, co chce vyvinout rozkoš, nestarající se o reálné podmínky bytí. Jako můžeme jeden extrém duševně označit takto, - druhý extrém tak, že naopak stahuje k zemi, do střízlivosti, suchosti, do suché intelektuality atd., tak můžeme také fyziologicky vyjádřeno říci: jedním pólem je všechno to, co uvádí krev do varu - a vaří-li příliš silně, stává se horečnatou. Fyziologicky vyjádřeno je jedním pólem všechno, co souvisí se silami krve; druhým pólem je všechno, co souvisí se zkostnatěním, ztvrdnutím tkáně člověka, co, přejde-li to do fyziologického extrému, může vést ke skleróze v nejrůznějších formách. A mezi sklerózou a horečkou jakožto radikálními konečnými póly musí člověk i

fyziologicky zachovávat rovnováhu. V základu vzato spočívá život v hledání rovnováhy mezi střízlivostí, suchostí, šosáctvím a mezi blouznivou fantastičností. Jsme duševně nezdraví, najdeme-li rovnováhu mezi blouznivostí, fantastičností a mezi suchostí, šosáctvím, jsme tělesně zdraví, žijeme-li v rovnováze mezi horečkou - a mezi sklerózou, zkostnatěním. A to se může dít nejrůznějšími způsoby; v tom může žít individualita.

To je to, v čem musí člověk právě v moderní době vycítit starý Apollonův výrok „poznej sebe sama“. Ale „poznej sebe sama“ ne v nějaké abstrakci, „poznej sebe sama v úsilí o rovnováhu“. Proto chceme na východní straně stavby postavit to, co člověka může nechat pocítit toto úsilí o rovnováhu. A to má být vyjádřeno již včera vzpomenutým sousoším ze dřeva, jehož ústřední postavou je postava Kristova, - postava Kristova, kterou jsem se pokusil vytvořit tak, že si lze představit: takto opravdu putoval Kristus v člověku Ježíši z Nazaretu na počátku našeho letopočtu v Palestině. Konvenční obrazy vousatého Krista jsou vlastně teprve výtvořky 5., 6. století a opravdu nejsou žádným, smím-li tohoto výrazu použít, věrným portrétem. Pokusil jsem se vytvořit věrný portrét Kristův, který má současně být reprezentantem hledajícího, o rovnováhu usilujícího člověka.

V tomto sousoší uvidíte pak zde dvě postavy (viz kresbu): zde řídicího se Lucifera, zde vzhůru usilujícího Lucifera; zde dole, jistou měrou spojenou s Luciferem, postavu ahrimanskou a zde druhou postavu ahrimanskou. Representant lidstva postaven mezi postavou ahrimanskou, - co je šosácké, střízlivě-suše - materialistické, - a mezi postavou luciferskou, - co je blouznivé, fantastické. Mezi postavou ahrimanskou: všechno, co člověka vede ke ztvrdnutí, sklerose; mezi postavou luciferskou: reprezentující vše, co člověka horečnatě vede nad onu míru zdraví, kterou může snést.

A tak dospějeme, stojí-li do jisté míry uprostřed gotický dóm, který neobklopuje žádný takový obraz, nýbrž buď relikvie světců nebo také svátý Grál - něco tedy, co již více nesouvisí s lidmi bezprostředně zde putujícími, - tak dospějeme, řekl bych, opět nazpět k tomu, že stavba se stane něčím obklopujícím, nyní však obklopuje lidskou bytost v jejím úsilí o rovnováhu.

Chce-li tomu tak osud a bude-li jednou tato stavba dokončena, bude mít uvnitř sedící člověk do jisté míry bezprostředně před sebou to, co mu usnadní, pohlédne-li na bytost, dávající vývoji země smysl, vyslovit: bytost Kristova. Věc ale má být pocíťována umělecky. Nepředstavovat si to intelektuálně, mudrováním jakožto Krista, nýbrž musí se to vycítit. Celek je myšlen umělecky a nejdůležitější je to, co se ve tvarech umělecky vytvoří. Přesto ale má to čistě

pocitově - řekl bych, s vyloučením všeho intelektuálního, které má být pouze žebříčkem k pocitu - člověku přiblížit, pohlédnout k východu a moci říci: „To jsi ty“. Nyní ale: ne abstraktní definice člověka! Neboť rovnováhy lze dosáhnout nejrůznějším způsobem. Není obklopen obraz božství, platí přece i pro křesťany, že si nemají dělat obraz Boha, - není obklopen obraz božství ... ale obklopeno je to, co se vyvinulo ze skupinové duševnosti člověka v individuálně silovou bytost každého jednotlivého člověka. A tyto tvary přihlížejí k tomuto působení a tkaní individuálního impulsu.

Hled'te, nepromyslíte-li to, co jsem nyní řekl, rozumem (dnes je to oblíbený způsob), nýbrž proniknete-li to citem a představiteli si, že nic není symbolizováno nebo rozumově vymyšleno, nýbrž že především byl učiněn pokus nechat to ztvárnit do uměleckých tvarů: pak máte základní princip, který se má vyjádřit v této stavbě; pak ale máte také způsob, jak souvisí s vnitřním duchem vývoje lidstva to, co chce být anthroposoficky orientovanou duchovní vědou. V této době nelze se přiblížit této anthroposoficky orientované duchovní vědě, nehledá-li se cesta z velkých požadavků novější doby lidské přítomnosti a nejbližší lidské budoucnosti. Musíme se naučit opravdu jinak mluvit o tom, co vlastně nese lidi vstříc budoucnosti.

Jsou nyní různé tajné společnosti, na sebe pyšné, které však v základu vzato více nebo méně nejsou ničím jiným než přece jen nositeli toho, co ještě proniká z doby před velkým obratem v 15.století. To se také často projevuje velmi zevně. Také my jsme často zjistili, že do našich řad vnikají takové snahy, jak se vždy znovu a znovu, chce-li se vyjádřit ono zvlášť cenné na tak zvaném okultním úsilí, poukazuje na to, jak je věc stará. Měli jsme na příklad mezi sebou muže, který se chtěl tak trochu považovat za Rosikruciána. A ten, kdykoliv něco řekl, co většinou nebylo ničím jiným, než jeho naprosto vlastním, triviálním soukromým míněním, nikdy neopomenul říci: jak říkali staří Rosikruciáni ... Ale „staří“ nevynechal nikdy. A rozhlédneme-li se po různých současných tajných společnostech, všude vidíme cenu zastupovaných věcí v tom, že se může poukázat na ne- jvyšší stáří. Některé jdou nazpět k rosikrucianismu - svým způsobem ovšem - některé samozřejmě mnohem dále, zvláště ke starému Egyptu, a dovede-li dnes někdo prodat egyptskou chrámovou moudrost, tu již velká část lidstva nalítne na pouhou vyhlášku.

Většina našich přátel ví, že jsme vždy zdůrazňovali: anthroposoficky orientovaná duchovní věda nemá co činit s tímto úsilím o toto staré.

Usiluje o to, co se nyní bezprostředně zjevuje z duchovního světa pro tento fyzický svět. Musí proto o mnohém mluvit jinak než tajné společnosti,

také vážně pojímané, které přece ale staví na čemsi antikvárním a které v přítomné době hrají v dění lidstva velikou roli. Slyšíte-li mluvit lidi (často se jim dnes otevrou ústa z vlastní vůle), kteří jsou zasvěceni do určitých tajemství současných tajných společností, uslyšíte, že mluví hlavně o třech věcech. Předně o onom zážitku, který má ten, kdo opravdu hledá duchovní svět, překročí-li práh duchovního světa; o onom zážitku, jenž pozůstává v tom, že jakmile se překročí práh duchovního světa, nelze se vyhnout setkání s mocnostmi, které jsou skutečnými nepřáteli lidstva, které jsou pravými, reálnými, bytostnými protivníky fyzického lidstva, žijícího zde na zemi, tak jako tento fyzický člověk je zamýšlen božskými mocnostmi. To znamená, tito lidé vědí, že co se skrývá obyčejnému lidskému vědomí, je protkáno oněmi mocnostmi, které se jistým právem smí zvat podstatnými příčinami nemoci a smrti, s nimiž ale je také protkáno všechno, co souvisí s lidským zrozením. A od lidí, kteří o takových věcech něco vědí, uslyšíte, že se musí mlčet (říkám to ve spojovacím způsobu), že se musí mlčet o těchto věcech, protože profánnímu lidstvu (tak se to říká, tím se vlastně míní nezralé duše, které se pro to neučinily ještě dost silnými - a sem ovšem patří velká část lidstva), nedá se zjevit, co se nachází na druhé straně vědomí.

Druhým zážitkem je, že člověk v okamžiku, kdy pozná pravdu (pravdu lze poznat teprve tehdy, až se poznají tajemství nadsmyslového světa), pozná také, jak dalece je všechno, co se dá vypovědět pouhým smyslovým pozorováním okolního světa, iluzí, klamem; je-li to sebe exaktněji probádáno, nu, pak je to tím více klamem. Tato ztráta půdy pod nohama, kterou potřebuje zvláště dnešní člověk, tato ztráta pevné půdy, takže může říci: to je skutečnost, neboť jsem to viděl ... to po překročení prahu přestává.

Třetí je, že v okamžiku, kdy začínáme konat lidské dílo - buď pracujeme-li s nástroji nebo obděláváme-li půdu, vůbec konáme-li lidské dílo, zejména ale tehdy, konáme-li lidské dílo, vpřádající je do tkaniva sociálního organismu, - že pak konáme něco, co se netýká pouze nás jakožto lidí, nýbrž konáme něco, co přináleží celému vesmíru. Dnes se člověk samozřejmě domnívá, zkonstruuje-li lokomotivu nebo zhotoví-li telefon nebo bleskovod nebo stůl, nebo uzdraví-li nemocného nebo také neuzdraví, nechá ho být nemocným, nebo vykoná-li něco jiného ... domnívá se, že to jsou věci, které se odehrávají pouze uvnitř vývoje lidstva na zemi! Ne, co jsem naznačil ve svém mysterijním dramatu „Brána zasvěcení“ (Die Pforte der Einweihung), že v celém kosmu se odehrávají události, jestliže se zde něco děje (vzpomeňte si na scénu mezi Straderem a Capesiem), to je hluboká pravda. Na tyto tři zážitky navazují lidé, kteří dnes

vědí něco o věcech, uložených ale v těchto společnostech ve formě doby před středem 15. století - a uložených často s naprostým nepochopením; tito lidé navazují na věci tím, že poukazují za prvé na tajemství nemoci, zdraví, zrození a smrti, za druhé na tajemství velké iluze v tom, co je smyslové, za třetí na tajemství všeobecného významu lidského díla ... A mluví o tom určitým způsobem. O všech těchto věcech a právě o těchto nejdůležitějších věcech musí se v budoucnu hovořit jinak než v minulosti. A chtěl bych vám dopomoci k představě, jak se o takových věcech hovořilo v minulosti, co pak vplynulo do všeobecného vědomí, proniklo obyčejné přírodní vědění, obyčejné sociální myšlení atd., a jak se musí v budoucnu hovořit tam, kde se skutečně mluví o pravdě; jak potom musí vyplynout, co přichází ze skrytých zdrojů úsilí o poznání, do zevního přírodního poznání, do zevního sociálního nazírání atd.

O této mocné metamorfóze - kterou však je nutno dnes chápat, protože lidé musí zcela procitnout ze skupinového vědomí k vědomí individuálnímu, - o této velké metamorfóze, o této historické metamorfóze chtěl bych vám ještě něco povědět. duchovní vědu, která pak také může vtéci do života.